

2574

LUNDS UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV

1

Enl. sagesmannens anteckn.

Sladder tunna .

Den som gav andra vedernamn skulle ge sladdertunna.
(brännvin och brö vad de ville förtära.) I början av 40-talet måste
en viss åbo i Torsjö viäkännas en sådan sladdertunna. Han hade näml.
roat sig med, att ge sina byamänvardera ett öknamn. En vacker dag
uppvaktade de honom i hans bostad, och han togs i förhör, måste be-
känna, göra avbön och bedja om förlåtelse m.m.m.m. Flaskan skötte de
själva och den anklagade satt i skavran, nöjd om han fick ha öronen
fria. Då de tagit några suparskreds till aktens senare del. Han skulle
då intaga en viss ställning på golvet och upprepa vars och ens namn
och öknamn. Då detta senare nämts, ägde personen ifråga rätt att med
flat ~~hand~~ ge honom en kraftig klapp ~~och~~ ett för tillfället blottat
ställe, och undrar väl ej på att den efter vars namn kom "Bysorne"
eller dylikt de ej bli med en "Kärleksklapp"! Troddes även ha knutit
honom (som var förbjudet) ville ej förneka detta men vilken hand

visste han ej själv. Då nu allt var klappat och klart och brottet ansågs sonat återlämnades flaskan och glaset till sin förre värd detta som ett tecken att han nu återupptogs som hederlig medlem i byalaget .

Nu beslöts följande, att den eller de, man eller ~~xxx~~ kvinna, som därefter nämnde någon av dessa vedernamn, skulle få samma straff ~~å Mannen~~. Var det någon av andra könet som gjort sig skyldig till något sådant, straffades hon av sina medsystrar, som då i stället för klappen använde riset och lade då ej fingrar emellan. Det berättades om en på "Västerleh" som blivit "Kvistad" ej kunde gå göra "siddenes arbeid" på 8 da dæretter. Vid sådan avbasning höll sig andra könet neutralt, tyckte båda sin metod var den bästa, dock ville ej männen byta med kvinnorna.

Något senare förekom ett sådan fall i Skurup men avvärjdes då vid häradsrätten i Anderslöv, men med betydligt mindre verkan än de ~~med ovan nämnda~~ själv tänkt. (De senare fick näml. behålla sina öknamn.)

Enl: sagesmannens anteckn.

Omgångs eller Matlags Skolor.

Före 40-talet var sådana ambulerande skolor allmänna. Tiden på varje plats berodde på hemmⁿtalet. Rummet utgjordes av vanliga stugan, som förut var upptagen för dagligt behov. Läraren vanligen någon gammal man eller kvinna eller en försupen krigsbuss vars lön var födan. Denne satt vid bordändan och barnen på bänkarna. Gåsabänken stod vid dörren och hannen utanför och lät där hör sin närvaro, på golvet gick en halter gris på förbättring, ett par små tvillinlam som mist sin mor, kom gris^{en} för~~re~~ nära en gås, fick han ett nyp i örat och flög in under kakelugnen, där låg katten således ur askan i elden. Vid kakelugnen satt mor vid spinnrocken ^{och} skötte med ena benet vaggan ^{samt} hade ögonen på en liten parvel som helst ville ha fingrarna i rockahjulet, dock kunde hon med hög röst rätta den som läste fel. Hade läraren förut fuskat i något byrke kunde han, då de läste på läxan, lappa ett par byxor

eller klacka ett par gamla stövla (som biförtjänst).

4

Men härmed var ej sagt, att det gick så till i alla stugor, utan endast som ett exempel ur högen som dock en närmare granskning var en av dessabättre.

Barnens högläsning i hemmen verkade som skola i hela familjen. En liten treåring som satt på golvet med sin docka kunde läsa korrekt vad en äldre syster höll på att inlära o.s.v.

Under de långa vinterkvällarna kunde småppsarna roa sig med att ställa frågor på de äldre och drängarna, även i detta låg ju något uppiggande för den som blev svaret skyldig.

LUNDS UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV

2574

5

LUNDS UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV

Enl. sagesmannens anteckn.

Att kunna läsa skrivet ansågs på den tiden ~~hänst~~ ~~ö-~~
~~re~~ vikt än att själv kunna skriva. Därför alla kungörelser, som upp-
lästes skulle klockaren lämna till skolan, kunde läraren ej läsa dem
var klockaren skyldig hjälpa han och därmed, som han förut bistått
prästen. Dessa kungörelser lärde sig barnen snart utantill, emedan
alla läste högt. Det gjorde detsamma om pappret hölls rätt eller bak-
vänt. Då de anropades av läraren till uppläsning, kunde de hända att
en kom på en auktion, som hållits någonstans vid Dybeck, men vid
närmare undersökning var en efterlysning rörande en bortsprungna
sugga.

Enligt sagomannens anteckning:

Gamle Lybecken i Slimminge, född i början av 1800-talet, ansågs mycket "klåg", men va aldrig himma! Då bandhunden skällde, sprang han opp på loftet. Kvinnan sa då, att "Han va borte, men vänta han i rappa taged". Den ankommne stod med en grima i handen. "Eder nåd sjut himma?" sa hon, "Snacka höjt forr ja hör så dålet." Mannenskrek då henne i örat: "Ja de den svärtbissede mären där ller å basslar si". "Hår gammal e den?" "Å hon e en trettan år, men har ett bra full." "Tyst! nu hör ja far kommer." Dörrklinkan skramlade, och han kom in: "Ja ja kände på mi ad d här va boad etter mi." Tog grimman, tittade i den och sa: "Jaga, nu ser jag de Blissan - hon e ingen årsunge, ser ja, e tille toll år å har full me."

Försök nu rubba denne mannens tro att inte Lybäcken va

klåg?

Lk
Bemmerlöf h
Skurup
1929

Uppst. B. M. Biflat
2574
Per. Nils Thorsén
J. 1849

7

LUNDS UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV

En blommande hyll utsänder en bedövande doft. Om en person legat under en hyll och fått ont i huvudet säges "hyllamor" ha sövt honom. Detta uttryck begagnades också om en berusad person i skämtsam bemärkelse: "Han har vatt unner hyllen" (hyllen där brännvinsflaskan stod).

2574

LUNDS UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV

8

Stjärnbilden Orion kallades "Marie rock".

Man använde stjärnbilderna som tidmätare och skulle ha reda på vilken tid på morgonen som svarade mot en viss stjärnbild året runt.

2574

LUNDS UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV

9

R a m s a .

Ett ,två,tre,

esja,lesja,le,

äcke pocke

domme slocke

erla perla puff.

(Från Torsjö.)

2574

LUNDS UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV

10

Tol slavs trä i ett öjnablick *eller ämestrag (antotag)*

"eg,bbog,lal,

pil,vi, sal,

en,firr,gran,

hull, ask, rönn."

En kvinga frågade en annan va hon skulle jorra,
förrhan kunne ente få jären (jästen) te å gå opp i jul -
ölet.

"Ta å lägg fars böjser po förr natten å hull
ett tecke över."

I sista fall släppte man ner ett glöd-gat järn
tiex. ett stryklo.

2574

12

LUNDS UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV

Gröningens nordvästra hörn i Hassle Bösarp
kallades kylling i n g a k r o g e n (Kycklingkroken) .
Där låg en svart höna på ägg, glänsande som guld. Kom nå-
gon gömde hon sig bland tuverna. Och försäkte någon ta äg-
gen, försvann de, men kom strax åter, lika guldglänsande.

2574

LUNDS UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV

13

Kyrkeskrift.

Jag har själv varit vittne till att
även fadern har stått "korkeskreft." De sutto bå-
da på en palli sakristian. (Örsjö i början på 70-
talet.)

2574.

LUNDS UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV

14

B e g r ä v n i n g .

För att den döde ej skulle gå igen, kastades
efter honom en handfull g r y n som man då först skulle
le räkna. Detta utanför porten.

2574

LUNDS UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIVV ä t t a r .

Då de slog ut varmt vatten i rännstenen bruka
de säga : "Akta dig snälla vätta." Vättar ansågs som
ett slags god nisse att ha huset.

2574

LUNDS UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV

Kom en horrelvind (virvelstorm) skulle de spotta tre gånger. En dräng kastade en gång sin kniv i en så sådan, andra dagen kom en kvinna med kniven och visade ett sår i låret. Hon hade bara varit ute för att skaffa hö till sin ko, sa hon.

2574

LUNDS UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV

17

Att viporna ej sätta sig i träd, var ett straff
förvåttHderkallat Vår Herre tjuv. (deras läte:tjuv).

2574

LUNDS UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV

18

Då den första svalan sågs, skulle de blåsa efter henne tre gånger.

2574

B a k .

Då de eldade i bakugnen fick ingen vissla eller sjunga, ty då kunde snart våu ilen (vådelden) komma och locka den andre ilen med sig opp på taket.

2574

G a m l a G u m p a .

På gamla Gumpas kulle var under Stenbockens tid lämningar efter ett gammalt torn (i trädgården i Torsjö), som grevinnan lät undan rädja. Men hon fick därefter en svår huvudvärk och sökte då Klåge Sven i Svärte. Det första han fråga, då han kom, var om man räserat nåd gammalt. Han sardå pått kullen skulle omhuldad (förskönad).

Plantera ~~dess~~ så ett lusthus på den gamla grunden. Huvudvärken försvann strax. Detta var så sent som på 1850-talet.

Om Svens ankomst berättar en gammal statkar, att när kusken med grevinnans finaste ekipage kört fram för stora trappan och betjanten öppnat vagnsdörren, krev där ud

2574

21

LUNDS UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV

å karitten en liden man ,klädd i tröja ,ljusblå linne-
böjsor, vida hosor o mässings jorade träskor.

Gamla Gungros Kulle eller gamla Gungros
Torn lig i parken vid Thorsjö Herrgård,
Salbyga by, Östermunkens län.

2574

LUNDS UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV

22

Mot hylleblåst.

Om någon var hylleblåst skulle man blåsa på honom tre gånger genom en hyllepiva.

2574

LUNDS UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIVFyvar a l e s e p å g a .

Presten:Va hidder du?

Den förste:Per.

" andre :Per me.

" tridje:Perosse.

" fjerde:Per liaså.

Presten skrev:Per-Perme-Peroxe och Perliaså.

2574

LUNDS UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIVN a m n e t .

"Va ska flickan heta?" fråga prestenni Vomb fadren.

"Jo hon ska hida Elina."

"Ett vackert namn",sa presten.

"Ja moer tutte vi skulle vrida litt,forr se hon
hidde sälli Sissa." Sissa.

"Ja de va rätt för elle e de Metta o Karna,Ola o Per.
di har inga andra namn här."

2574

LUNDS UNIVERSITETS
FOLKMINNENSKIV

25

S v a r r p å t a l .

Susen i Bösarp gick en gång förbi H.H:s
går, där täckaren som di kalla Larmmen låg på taket.

Den förre hälsa Gossfre, och sa: ¹¹ita di
broer så du inte ller å larmar norr. ¹¹

”A, de skolle susa dockett då ... ”

2574

LUNDS UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIVVisan om Mårten Bram.

Han halshöggs på 1850-talet.

I Villie församling å torpet Sunnanskog

En man som Mårten hette, sin fader ihjäl han slog.

Till Ystads sommarmarknad de reste son och far

Devarje krog besökte som uppå vägen var

När di till hemmet komme di åt å grälade

Och uppå gamle faren Mårten rusade

"Mitt kära barn mig skona,"så faderen han ber

Men Mårten vill ej lyssna till faderns böner mer

Slår honom emot ugnen, till han ej rör sig mer

o.s.v.

Denna visa såldes och sjöngs av alla positivhalare
på Skurups marknad. Det var på den tiden då marknaden hölls i byn.

Henry H.

2574

27
LUNDS UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV

Varulven v e n .

Varulven överföll kvinnor, men bara en liden påg ~~var med kvinnan~~ var hon
var med kvinnan, var hon fredad. Det skulle vara mankön.

Kärl
Kemmertrog
J. Kneuss
Maj 1929

LUNDS UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV

2574

Andas B. N. Vifot
Storvåg
Ber. av Nils Thorsén
Född 1849, Thorsjö

28

S t o r k e n .

När storken, sågs togs huan å, och så gjorde man också för den första svalan, som kom (omkr. den 10 maj.)

2574

LENDU UNIVERISITETS
FOLKMINNESARKIVOlika benämningar på samma sak.

Mannen var döfull, va rusig, va sne, va på
tre kvart, va på halvan, va livad, hade sätt för djupt i gla-
set, han va skänkt, han va po kulan, va försupen, va i gassen
va alkoholist, va på snusen, en fyllekrocka, fylleracka, period-
suparfe, hade fåd forr mycket ti bästa, to si en snaps, en
tankeställare, gick i barus, han så fluer, fick dille, en rik-
tig brännevins tratt, han sto dall, den spotta ej i glaset,
hade brännvinsnäsa, en suppebror, gick i dimma, gick i flors-
hua, en romlare, en styrketåt, en knapp i västen, Loppesupen
(vid sängdags.)

N ågot om bondens ko på 1840-talet.

(Efter anteckningar.)

Bland husdjuren ansågs koen då mera som ett nödvändigt ont och stod långt efter dragarna, hästen och oxen, i skötsel och utfodring. Att koen mjölka genom tanden var ej känt. Då en kviga första gången blivit betäckt, leddes hon till brunnen och fick en kall spanⁿ/vatten över ryggen. Visade hon sig sen orölig, stacks en grov knappnål genom örat. Den fick sitta över natten. Då hon kalvat, skulle hon först äta ur ett sållvari lades brö, malt, salt och en lovastickerot samt något stål (en sax.) Då hon första gången gick till vatten, lades på skammeln något stål (en yxa). Då hon skulle ut på gräs, gneds först tänderna

me salt,skulle sen svälja en salt sill som var doppad i rö
i tjära.Blev hon sedan masle som det hatte,så var det alltid nå
alltid någon gammal kvinna som visste råd och även namn
på på krämporna.Upphörde hon idissla,ja,då hade ^{hon} tappt
drived och fick då en tugga av bröd och smör.Var hon
bleven målsuen eller ^{fitt} soåskåt,skulle hon botas i sitt
bås.Kvinnan tog då en kniv,skar nio bitar brö, sedan ett
snitt i rumpespissen och så en droppe blod på varje
bit,wilka koen åt me smak,under det gumman strök hen-
ne vissa tag över ryggen och frammumlade något ohör-
bart.Att märka,skulle en sådan akt ske tienes.Kniven
sattes så under gällestången över koen och fick nej rö-
ras på nie veckor.Behövde koen på betet hjälp för att
resa sig.Ja,då hade hon legat på något skarn och blitt
ännakosen och skulle då rökas,överhöjdes då med ett la--
kan och rökelsen påtändes.Nu blev det liv i koen, ^{som} ris-
te och vre sig,vilket ansågs vara ett gott tecken att

det onda drevs ur kroppen, men upptäcktes sedan, att det
~~de~~ blott va lusen, som ej tålt röken och tillställde
språngmarsch för att rymma fältet. I mera misstänkta
sjukdomsfall, måste man "söja en klåg". Till detta upp -
drag ut sågs en gammal erfaren man eller kvinga, som ut-
rustades med en tvärsäck och reskost för några dagar
samt några gotter till den klåge. Nu kom också grannar-
na och ville ha ett bud med och ökade på packningen med
sjukas lintyg, ögagrimmor och koknäppor. En ömtålig sam-
ling, som ej fick komma i beröring med jorden, i så fall
var det hela förstört. Med denna packning företogs nu re-
san och klädd i tiggardräkt med stav, som ett tecken att
man gick i gossnam. Då budet äntligen återkom, blev gläd-
jen stor. Men -- att nu klara alla dessa muntliga recept
smörjelser och rögelsepossa så att var och en fick sitt
och sen alla de hokus-pokus som följde med var ordina-

tion, detta kan endast betecknas med en -----

Att ett barn för skrig fick vad som var
ordinerat för en gammal ko betydde mindre, då det hjäl-
pte för begge§Koen som ej velat la norr (ge mjälk) kunde
få den förres.

LUNDS UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV

Deras anteckningsbok de va bjälken i stuan.

Så po bjälken kunde man läsa va som passerat.

Vickan då Broga eller Hjäлма hade tad tjur,
samt om de sket i ny eller när. Nyet togs i högra handen å
när i den vänstra. (El. omv.?) Ty va de i ny kom koen 14 dae
gar före me kalven. Va de när kom koen 14 daassenare.

(Måntecknet som togs med runda sidan i resp.
vänster och höger hand.)

2574

LUNDS UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIVLoppesyppen.

När de hatt gille --- gillena vara en åtta da ---
laga de ner sig i halmen i stuan. Detta särskilt om de hade
långt hem och då kom värden me flaskan å ga loppesyppen.

2574

LUNDS UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV

36

Att låna ansågs på den tiden ej va någon
skam. Däremot var det en mycket stor skam om en bonde be-
hövde köpa en skeppa ru (råg).

Då barned skulle döpas ble de ej döpt himma utan i korkan.
Forr ad barnet ej skulle ble fruset å si så b fukte barnamorskan
varma de, som de skulle ha po hoedet, po stue ~~corrn~~ i stället
forr po kackelunen.

Gumoren skulle gå fort å rörligt, å gå fram raskt me
barned, så ble de ente trögt.

Å så bruka de gamla ha en hustavla på bor-
(bordkanten)
ens bänken. Hans Kristoffersson i Tingaröd, V. Nöbbelövs s:n, va
en gubbe som tänkte po va han skulle ha sjutt forr dan. Han
hade ett världsligt språk, bibelspråk vanligast.

2574

LUNDAS UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV

39

De va ente många som hade en almenacka. De brukade i stället
kallä ställed skriva överst po köksdorrn. Där sto skrivet me
krita i en ra:

S M T O T F L

Var bokstav utmärkte en veckodag. Där va somliga
som hade de me oljefärg, men de hade de merendels skrivet me
krita.

Sönda maren ste gubben opp, å skrev opp alla data
för den kommande veckan under bokstäverna. När han så ste opp
på måndan, släta han över söndagens dato. Och så fortsatte han
till nästa sönda.
